

Híd Irodalmi Díj

A 2008. évi Híd Irodalmi Díjat 2009. május 22-én adták át Újvidéken Harkai Vass Évának. Az alábbiakban Bányai János laudációját közöljük

A Híd Irodalmi Díjjal kitüntetett *Mi volt szép C.-ben?* Harkai Vass Évának negyedik verskötete, az első, *Nyárkisülések* címen 1979-ben jelent meg, majd húsz év múlva a *Kedves Kávai M.!* következett, azután 2003-ban *A város bejáratánál*, 2008-ban pedig a most irodalmi díjjal kitüntetett kötet. Közben megjelent még egy prózakötete *Így éltünk* címen és három tanulmányokat, esszéket, kritikákat tartalmazó könyve a díjazottnak, meg monográfiája a művészregényről. Ha az első kötet megjelenését az indulás évének tekintjük, pedig nem az, hiszen Harkai Vass Éva korábban is publikált lapokban, folyóiratokban, akkor az elmúlt harminc év szépirodalmi és irodalomtudományi termését gazdagnak vehetjük, másfelől pedig kirajzolódhat belőle egy, az irodalom világában sokfelé tájékozódó, kutató és kereső, ezenfelül meg ítélező alkotó arcéle. Harkai Vass Éva a múlt század irodalmára és a kortárs irodalomra egyformán érdeklődve tekint; írásai alapján egy sajátos szempontú, filológiával és történiával jól megalapozott képe vázolható fel a közelmúlt és a jelen magyar irodalmának, amely képet elsősorban versek és költői életművek megértése uralja, a prózában pedig a művészet lényegére rákérdező művek; ezt jelzi a művészregényről szóló könyv.

Az irodalom világában való tájékozódás nyomai jól felismerhetők Harkai Vass Éva versein is. Az olvasottság jól látszik rajtuk, rejtetten vagy kevésbé rejtetten mások verseinek jelei ismerhetők fel mondatain és képein; metaforái és hasonlatai nemegyszer viselik magukon származásuk jegyeit; mondatai megszokásokkal és kihagyásokkal nyernek végleges formát, közben a nyelvjátéktól sem riad vissza, ha arra az írásképp, a hangsor alkalmat ad. Mégsem sorolható Harkai Vass Éva a tudós költők sorába, mert jártassága a költészet és a verselés akár közelebbi, akár távolabbi hagyományában nem a bölcséleti gondolkodásra vezette rá, hanem a közvetlen tapasztalatok és élmények kifejezésére, ami azt jelenti, hogy verseit nem az intellektus, hanem az érzelmek uralják. Itt azonban Harkai Vass Éva nem áll meg. Nem áll meg az érzelmek, a hangulatok megragadásának amúgy a versek líraiságát emelő szintjén, még egy lépést tesz a lírai hagyományok felé, és ezzel a lépéssel versformálását a kortárs magyar költészet kanonizálásra váró irányával hozza összhangba. Ezáltal költészetében összeérnek a hagyományos és a kortárs lírai beszédmódok, találkozik verseiben a megélt élmény, főként az emlé-

kezés élménye a versolvasó élményével. A kötet első *Meghiúsult panoráma* címet viselő ciklusának verseit jellemzik ezek a találkozások. Ebben a ciklusban olvasható a kötet címét adó két vers is, mindkettő – miként a ciklus többi darabja – az emlékezés verse, az emlékezés ütköztetése egy későbbi, a visszatérést jelző időponttal. Régi helyszínek, régi ízek és illatok, a test önállóulásának zavarai, egy egykor volt élményvilág ütközik meg a versekben a későbbi, de semmiképpen sem fásult tapasztalattal, amiből azonban nem a tiszta líra jön elő, hanem a verselésben jártas költő valamennyire rezignált beszédmódja. Jól megfigyelhetők ezek a rétegek a cikluskezdő két roncsolt szonetten, ahol tizennégy sor strofikus elrendezésén kívül a szonettnek más jegyei már nem ismerhetők fel, se rím, se versláb. Ám hogy a szonett mint a múlt költészetével való párbeszéd egyik formája Harkai Vass Éva tartós tapasztalata, arról nemcsak a kötetkezdő versek és a *Túlélők iszkolása*, a József Attilát idéző *A város peremén* című, szonettre emlékeztető versek tanúskodnak, hanem a hat tizennégy soros versből álló *Elindul s ugyanoda ér* című költemény is, ahol utalásként a szonettkoszorú szabályára az előző vers utolsó sora mindig a következő vers első sora. A költészet múltjára emlékeztető jegyei Harkai Vass Éva verseinek azonban nem a múltban, ellenkezőleg, éppen a jelenben, a magyar költészet kortárs viszonylataiban helyezik el az ő verseit.

Még két tényező bizonyítja ezt, az *Amikor J. A.* című, József Attila emléke és költészete előtt tisztelgő ciklusa a kötetnek, valamint a „versvázlat”-ként jelölt *Atlantisz: süllyedő városok szigetek* című, elbeszélő költeménynek is mondható hosszúvers. A József Attila-ciklus egészében a szövegköziség költői gyakorlatát követi. József Attila verseire, verssoraira, versszavaira, képeire íródnak rá Harkai Vass Éva versei. Persze az ilyen jelölt és jelöletlen idézetek a versben meg is változtatják eredeti jelentésüket, hiszen másikk, az eredetitől eltérő szövegkörnyezetben jelennek meg, ám éppen az átírás útján keletkező jelentésátalakulások és jelentésváltozások, a szójelentés irányított mozgása hozza felszínre a már nem az eredetihez, hanem az átíráshoz, a másoláshoz tartozó személyes versélményt, és ez Harkai Vass Éva költészetében közvetlen lírai élmények és tapasztalatok kifejezését jelenti. Miközben azt is számon kell tartani, hogy ezek éppenséggel női élmények és tapasztalatok, mert Harkai Vass Éva éppen ezekről beszél, mégpedig nemcsak a József Attilát idéző versekben, hanem más versekben is, leginkább persze az *Atlantiszban*. És az sem téveszthető szem elől, hogy versíró gyakorlatával Harkai Vass Éva a posztmodern beszédmódok eljárásait követi, hiszen az ő versein jól látható, „a líra posztmodern korában” születtek. Ebben a korban született a kötetzáró, mondom, elbeszélőnek is vehető hosszúvers, az *Atlantisz: süllyedő városok szigetek*. Életrajzinak mond-

ható vers, s ennyiben a „revoltpróza”-ként közreadott *Így éltünk*re emlékeztet, de emlékeztet a mai magyar prózairodalomban oly gyakori gyerek- és serdülőkori regényekre meg elbeszélésekre is. Ismétlődő sorok és szavak tartják egyben az iskolára, a szülőföldre, iskolai kirándulásokra, tengerre és az egykor volt ország városaira, az öneszmélés pillanataira, elveszelődött kapcsolatokra, a családi élet történeteire emlékező hosszúverset, amelynek ereje nem sodrásában ismerhető meg, hanem a pontos megnevezésekben, az emlékezet mozgásában és mozgatásában, a volt élményt felidéző szavakban. Gyümölcsöző belső ellentmondás ismerhető fel az *Atlantiszban*: a pontos közlésre való törekvés és az emlékezés hullámlásának ellentmondása. Ebből fakad a vers lírai és elbeszélői ereje egyaránt.

Mindebből jól látható, ezt igyekeztem bizonyítani Harkai Vass Évának a *Mi volt szép C.-ben?* című irodalmi díjjal kitüntetett kötete értékelésében, hogy itt egyforma szerepet játszik részint a költészet és a versírás hagyományában való jártasság, részint a mai magyar költészet irányaira való ráhangoltság, részint az élmény kifejezés, sőt az alanyiség közvetlensége, ami együtt harmonikus és tudatos elrendezésben, érett, meggyőzően kimunkált, sokféle intellektuális és emocionális anyagból építkező költői világgépet mutat fel.

